

แนวทางการพัฒนาความใฝ่รู้: ทางออกสำหรับการดำรงอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้

Curiosity Development Guideline: the Way for Being in Learning Society

ศรัณย์พร ยินดีสุข

บทคัดย่อ

ความใฝ่รู้เป็นเครื่องมือสำหรับการดำรงอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะว่าความใฝ่รู้ทำให้เกิดความปรารถนาที่จะเรียนรู้ ใส่ใจสิ่งรอบตัว และชอบพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความใฝ่รู้ ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการท้าทายทางความคิด และการฝึกให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจนสำเร็จ ซึ่งช่วยให้นักเรียนพึงพอใจ และรับรู้ความสามารถตนเอง นำไปสู่การแสดงลักษณะใฝ่รู้ซ้ำ ๆ จนกลายเป็นนิสัย และหากได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและสังคม จะยิ่งส่งเสริมให้พฤติกรรมนี้คงทนยิ่งขึ้น อันจะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาความใฝ่รู้ให้แก่เด็กนักเรียนจึงเท่ากับเป็นการมอบเครื่องมือในการพัฒนาตนเองให้แก่เด็กนักเรียนตลอดชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาความใฝ่รู้/สังคมแห่งการเรียนรู้

Abstract

Curiosity is one of essential tools in existence in society of learning. Since the curiosity makes the desire to learn, pays attention to surroundings and self-development. The teacher plays an important role in enhancing curiosity of the student by behaving as a good example, creating atmosphere for good learning, arranging activities for self-learning practices. All these key factors will allow the student to realize their own capabilities, learn to self-develop which leads to the success and satisfaction. More encourage by family and society, more durable this curiosity behaviour. This curiosity behavior will enable the youth to adapt following the pace of global change. The development of curiosity is to sharpen one of essential tools used for.

KEYWORDS: CURIOSITY DEVELOPMENT/LEARNING SOCIETY

บทนำ

ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) มนุษย์ต้องเรียนรู้การแสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความใฝ่รู้จึงเป็นสิ่งที่บุคคลจะใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต เพราะความใฝ่รู้จะทำให้เกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัวที่จะค้นพบสิ่งใหม่ และเข้าใจโลกในมุมมองที่กว้างขึ้น (Latumahina, 2007) บุคคลที่มีความใฝ่รู้อยู่เสมอจึงเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ใส่ใจสิ่งรอบตัว จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม บุคคลที่มีความใฝ่รู้จึงมีความสุขกับการใช้ชีวิต และมีความสุขในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Kashdan, 2010)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความใฝ่รู้ โดยปรากฏอย่างชัดเจนในกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561) ที่มุ่งสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2554) แต่ปัญหาของประเทศไทยคือการขาดการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างเพียงพอ ขาดงานวิจัยที่กำกับติดตามผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาความใฝ่รู้ในระยะยาว นักเรียนไทยส่วนใหญ่จึงยังไม่ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านความใฝ่รู้เพียงพอ ดังเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกด้านผู้เรียน พบว่า หนึ่งในมาตรฐานที่โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ผ่าน คือ มาตรฐานที่ 6 การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) การพัฒนาความใฝ่รู้ให้แก่บุคคลในสังคมแห่งการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ และต้องเร่งพัฒนาอย่างยิ่ง

ความใฝ่รู้: เครื่องมือสำหรับการเรียนรู้

Daniel Ellis Berlyne เป็นนักจิตวิทยาผู้ริเริ่มการศึกษาเกี่ยวกับความใฝ่รู้ได้ให้ความหมายของความใฝ่รู้ (Curiosity) ว่าเป็นพฤติกรรมของคนที่เมื่อถูกกระตุ้นให้สนใจ จะเกิดความต้องการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อที่จะอธิบายความกำกวม ความซับซ้อน และความไม่แน่นอนให้มีความกระจ่างขึ้น (Berlyne อ้างถึงในKashdan et al., 2009)

ตามแนวคิดของ Berlyne (อ้างถึงใน Litman & Spielberger, 2003) กล่าวว่าความใฝ่รู้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ความต้องการที่จะได้ข้อมูลทางปัญญา หรือข้อเท็จจริง (Epistemic Curiosity) และ (2) ความต้องการที่จะได้ประสบการณ์โดยผ่านสัมผัสต่าง ๆ (Perceptual Curiosity) ซึ่งความใฝ่รู้ที่สอดคล้องกับสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการสื่อ คือ ความใฝ่รู้ทางปัญญา (Epistemic Curiosity) หรืออาจใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน ได้แก่ Cognitive Curiosity, Intellectual Curiosity และ Scientific Curiosity (Litman, 2012)

Litman (2012) อธิบายความใฝ่รู้ทางปัญญาไว้ว่าเป็นความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ความปรารถนานี้เกิดจากการกระตุ้นด้วยความรู้สึกลึก 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้สึกลึกทางบวก ทำให้เกิดความใฝ่รู้ทางปัญญาที่กระตุ้นความสนใจทางปัญญา (I-type Epistemic Curiosity) และความรู้สึกลึกทางลบหรือรู้สึกไม่พึงพอใจความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดความใฝ่รู้ทางปัญญาประเภทกำจัดสถานะขาดข้อมูล (D-type Epistemic Curiosity) มีความแตกต่างกัน ดังนี้

(1) ความรู้ทางปัญญาที่กระตุ้นความสนใจทางปัญญา (I-type epistemic curiosity) หรือความรู้ที่เกิดจากความรู้สึกสนใจ (A Feeling-of-Interest: CFI) (Litman & Jimerson, 2004) เป็นความรู้ที่จะเกิดขึ้นเมื่ออยู่ในสภาวะที่บุคคลรับรู้ว่ามีโอกาสค้นพบสิ่งใหม่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ เป็นความรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motive) ที่เป็นความรู้สึกด้านบวก เช่น รู้สึกพึงพอใจ ยินดี สนุกที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นด้วยตนเอง รู้สึกเพลิดเพลินที่ได้เรียนรู้ และแสดงพฤติกรรมการค้นหาคำตอบเพื่อสนองความต้องการเชิงบวกนั้น ความรู้ประเภทนี้ทำให้ บุคคลเกิดความสุข ความเพลิดเพลินที่ได้พบสิ่งใหม่

(2) ความรู้ทางปัญญาประเภทกำจัดสภาวะขาดข้อมูล (D-Type Epistemic Curiosity) หรือความรู้ที่เกิดจากความรู้สึกขาด (A Feeling-of-Deprivation: CFD) (Litman & Jimerson, 2004) เป็นความรู้ที่จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรู้สึกขาดข้อมูลบางส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงลึก เป็นความรู้สึกไม่พึง พอใจที่ตนขาดความรู้ นั้น เพราะได้รับสิ่งเร้าใหม่ที่ซับซ้อน ไม่ชัดเจน จนทำให้รู้สึกว่าตนเองมีช่องว่าง ระหว่างความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่ (Knowledge Gap) และต้องการเติมเต็มข้อมูลนั้นลงในชุดความรู้เดิม ของตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน (intrinsic motive) หรืออาจเกิดจากปัจจัยภายนอก (Extrinsic Motivation) ที่เป็นความรู้สึกด้านลบ เช่น รู้สึกกดดัน กังวล โกรธที่ได้รับข้อมูลใหม่ที่สร้างความไม่มั่นใจในความรู้เดิม ที่กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งมีแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม การค้นหาคำตอบเพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีความหมาย และเพิ่มความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถเช่น ตอบคำถามยาก ๆ แก้ปัญหายาก ๆ ได้ แต่หากรู้สึกว่าตนเองมีความรู้มากพอ จะทำให้ช่องว่างระหว่าง ความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่ (Knowledge Gap) มีน้อย การแสวงหาความรู้ก็จะน้อยไปด้วย

จากการศึกษาประเภทของความรู้ ผู้เขียนพบว่าความรู้เกิดจากการเผชิญสิ่งเร้าที่มีความ ใหม่ ทำทาย ซับซ้อน หรือมีความแตกต่างจากความรู้เดิม นำไปสู่แรงจูงใจที่จะเรียนรู้สิ่งนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนต่อสิ่งเร้านั้น ทำให้เกิดการแสวงหาความรู้เข้าไปข้ามจนกว่าจะเข้าใจสิ่งเร้า นั้นชัดเจนเพียงพอ

ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้

ความรู้เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่บุคคลนั้น แสดงออกเมื่อเผชิญสิ่งเร้าที่มีความใหม่และท้าทาย หรือสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างจากความรู้เดิม ทำให้ เกิดความขัดแย้งทางความคิด พฤติกรรมของบุคคลที่มีความรู้มีลักษณะดังนี้

1. ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสิ่งเร้าใหม่หรือสิ่งเร้าที่ต่างจากความรู้เดิมของตน บุคคลที่มีความรู้ จะตอบสนองทางบวกกับสิ่งเร้าใหม่ ๆ และแสดงความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น (Maw & Maw, 1966) ดังนั้น เมื่อบุคคลเผชิญสิ่งเร้าที่มีความแปลกใหม่ ทำทายทางความคิด บุคคลจะกระตือรือร้น ในการตั้งคำถาม หรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น

2. แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง บุคคลที่มีความใฝ่รู้จะแสวงหาคำตอบที่สงสัยด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อขจัดความขัดแย้งทางความคิด

3. แสวงหาคำตอบอย่างรอบคอบจนกว่าจะไขข้อสงสัยได้ บุคคลที่มีความรู้จะมีความเพียรพยายาม มีความมุ่งมั่นที่จะหาคำตอบให้ตนเองอยู่เสมอ (หน่วยพัฒนาคณาจารย์ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524; Maw & Maw, 1966) และจะไม่ด่วนตัดสินใจสรุปข้อมูลที่ยังไม่มีความชัดเจน โดยบุคคลที่มีความใฝ่รู้จะพยายามรวบรวมข้อมูลให้รอบด้าน พยายามตั้งคำถามที่ตรงประเด็นมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้ตนเองสามารถแสวงหาข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่ได้ต้องการแค่เพียงคำตอบเท่านั้น แต่ต้องการความเข้าใจที่ถ่องแท้ ทำให้ลดความขัดแย้งทางความคิดของตนเองลงได้ (Earl & Katz, 2002)

ประโยชน์ของความใฝ่รู้

ความใฝ่รู้มีประโยชน์ต่อบุคคลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ในด้านสุขภาพ บุคคลที่มีความใฝ่รู้อยู่เสมอจะมีสุขภาพดี มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคเกี่ยวกับระบบประสาทน้อยกว่าบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ความใฝ่รู้ยังเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลได้พบประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งจะเพิ่มความพึงพอใจในการใช้ชีวิตมีความสุข และมีแรงบันดาลใจบุคคลที่มีความใฝ่รู้จึงใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย (Kashdan, 2010) ความใฝ่รู้สร้างความกระตือรือร้น ทำให้จิตใจมีความตื่นตัวอยู่เสมอ สนุกกับความตื่นเต้นท้าทายที่เข้ามาสู่ชีวิตอยู่เสมอ ทำให้ชีวิตไม่น่าเบื่อ และมีจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง (Latumahina, 2007)

ในด้านสังคม บุคคลที่มีความใฝ่รู้จะมีบุคลิกที่กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา จึงมีความใส่ใจสิ่งรอบตัว รู้จักตั้งคำถาม ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนทั่วไปได้ง่าย จนทำให้สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมได้ง่าย (Kashdan, 2010) ด้วยบุคลิกของบุคคลที่มีความใฝ่รู้จึงทำให้เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความสุขกับการเรียนรู้สังคม

ท้ายที่สุด คือ ด้านการพัฒนาตนเอง บุคคลที่มีความใฝ่รู้สูงจะสามารถพัฒนาระดับสติปัญญาของตนเองอยู่เสมอ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และคิดแก้ปัญหาได้ดี (Kashdan, 2010) ความใฝ่รู้ทำให้รู้โลกกว้างมองเห็นโลกในมุมใหม่ ซึ่งซ่อนอยู่เบื้องหลังโลกเดิม ๆ จึงมีมุมมองทางความคิดที่น่าสนใจ (Latumahina, 2007)

ความใฝ่รู้จึงเป็นคุณลักษณะที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา และด้านสังคม ความใฝ่รู้จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับมนุษย์

แนวทางการพัฒนาความรู้

การพัฒนาความรู้เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนไทยสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ชอบค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ด้วยความเต็มใจ เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความพร้อมในการใช้ชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีความสุข บุคคลที่สามารถช่วยส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ ครู ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาความรู้โดยครู

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งใน และนอกห้องเรียน ได้ดังนี้

1) การเป็นแบบอย่างที่ดี

ครูคือบุคคลสำคัญในการพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เรียน ครูต้องเริ่มจากการเป็นแบบอย่างที่ดี ถ้านักเรียนมีครูที่กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ สนใจสิ่งรอบข้าง ช่างคิดช่างถาม และชวนให้นักเรียนค้นหาคำตอบเป็นครูที่มีความรู้ ก็จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจใฝ่รู้ตามไปด้วย

2) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมของนักเรียนให้เกิดการสืบค้นคำตอบ เพื่อลดความขัดแย้งทางความคิดเมื่อนักเรียนต้องเผชิญกับข้อมูลใหม่ที่ท้าทายความคิด หรือเมื่อเผชิญกับข้อมูลที่มีความต่างไปจากความรู้เดิม เพราะในบางครั้งเมื่อนักเรียนจะเผชิญสิ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด แต่ไม่เกิดพฤติกรรมสืบค้นคำตอบเพื่อแก้ไขความขัดแย้งนั้น นั่นเพราะนักเรียนขาดแรงจูงใจ ซึ่งอาจเกิดจากความรู้สึกลังเลว่าสิ่งนั้นยากเกินไปที่จะเรียนรู้ หรือไม่รู้ถึงต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งนั้น (Litman, 2005)

ครูควรช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะใฝ่รู้อยู่เสมอ โดยเริ่มจากการทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีเป้าหมาย เพราะเป้าหมายเป็นสิ่งที่ช่วยนำทางและกำกับพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนที่มีเป้าหมายในการเรียนรู้ (Learning Goal) จะมีพฤติกรรมใฝ่รู้มากกว่านักเรียนทั่วไป และต้องกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่า (Value) ของเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง และช่วยเสริมแรงให้นักเรียนรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy) มีความคาดหวังว่าตนจะสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ (Efficacy Expectancies) นักเรียนที่มีทั้งเป้าหมาย เห็นคุณค่า รับรู้ความสามารถตนเอง และคาดหวังความสำเร็จ จะมีแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมใฝ่รู้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมและบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ของตน นักเรียนจะเกิดความภูมิใจและมั่นใจในความสามารถของตนยิ่งขึ้น ซึ่งส่งเสริมในทางบวกต่อพฤติกรรมใฝ่รู้ (Zion & Sadeh, 2007)

3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความรู้ ครูต้องอาศัยพื้นฐานความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนในการกระตุ้นให้เกิดความสงสัย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้มีควรลักษณะ ดังนี้

1) ครูควรให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการเผชิญความขัดแย้งทางความคิดในระดับที่พอเหมาะที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกต้องการแสวงหาความรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Arnone, 2003) เช่น เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม การเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกได้แย้งทางความคิด และการฝึกอภิพาทในเชิงสร้างสรรค์

2) ครูต้องให้นักเรียนได้เลือกแสวงหาความรู้ตามความสนใจ และมีความตื่นตัวในการเรียนรู้อยู่เสมอ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้แก่นักเรียน ช่วยแนะนำการเข้าถึงแหล่งข้อมูล หรือชวนให้นักเรียนคิดเพื่อให้มีมุมมองที่ชัดเจนขึ้น ทำทายขึ้น ทั้งนี้ขอให้ครูตระหนักไว้เสมอว่านักเรียนในยุคปัจจุบัน แม้จะมีความคุ้นเคยในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ก็ยังต้องการคำแนะนำในการสืบค้นข้อมูล การคัดเลือกและจัดกระทำข้อมูลเช่นกัน (Bowler, 2010) ซึ่งครูช่วยเติมเต็มในส่วนนี้ได้ดี

3) ครูควรจัดสรรเวลาให้มีความยืดหยุ่น (Arnone, 2003; Earl & Katz, 2002) เพราะความใฝ่รู้ต้องอาศัยระยะเวลา การมอบหมายงานให้นักเรียนเรียนรู้สิ่งที่สนใจ หรือให้หาคำตอบเพื่อจะจัดความขัดแย้งทางความคิดจึงต้องให้เวลาที่เพียงพอในการรวบรวมข้อมูลด้วย ไม่เช่นนั้นนักเรียนจะรู้สึกว่าการที่ได้รับมอบหมายยากเกินความสามารถ และเกิดความรู้สึกไม่อยากจะเรียนรู้

4) การฝึกให้นักเรียนรู้จักการกำกับตนเอง (Self-Regulation)

การกำกับตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลที่มีความใฝ่รู้ (Kashdan & Fincham, 2004) เพราะบุคคลที่มีความใฝ่รู้จะสามารถแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีความใหม่ ทำทายหรือมีความขัดแย้งทางความคิด และสามารถรวบรวมข้อมูลได้มากเพียงพอที่จะลงข้อสรุปเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการกำกับตนเองในการจูงใจตนเองให้เรียนรู้จนสำเร็จ เนื่องจากการกำกับตนเองช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมตนเอง (Self-Control) จากสิ่งเร้าอื่น ๆ ไม่ไขว่ไขวไปกับ ความสนใจอื่น ๆ คุณตนเองให้บรรลุเป้าหมายของตนได้ (Bandura, 1986; Zimmerman, 2002) เพราะการกำกับตนเองสนับสนุนให้นักเรียนกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง วางแผน ติดตาม สังเกตตนเอง และประเมินตนเอง ซึ่งนักเรียนที่ใช้การกำกับตนเองในการแสวงหาความรู้ใหม่ และค้นพบความรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จะทำให้นักเรียนรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) (ฐิติพัฒน์ สงบกาย, 2533; สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553; Bandura, 1986) ซึ่งจะทำให้นักเรียนพึงพอใจพฤติกรรมนั้น และเกิดแรงจูงใจและพอใจที่จะแสดงพฤติกรรมใฝ่รู้ซ้ำ ๆ จนติดเป็นนิสัย ดังนั้น หากครูนำการกำกับตนเองมาใช้ในการฝึกฝนนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนกำกับพฤติกรรมของตนให้เผชิญกับสิ่งเร้าที่ท้าทาย และสามารถสืบค้นจนเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่เลิกเรียนรู้กลางคัน การกำกับตนเองจึงช่วยให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมใฝ่รู้ให้กับนักเรียนได้

นอกจากนี้ ภัทรกร เปรมปรี (2556) เสนอว่าสิ่งสำคัญที่ครูควรระลึกถึงในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความใฝ่รู้คือการกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้นักเรียนเข้าใจเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนของครู และมีเจตคติที่ดีในการพัฒนาความใฝ่รู้ของตนเอง

4) การสร้างบรรยากาศที่เกื้อหนุนการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศที่เกื้อหนุนการเรียนรู้หมายถึง การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร เพราะส่วนหนึ่งของความใฝ่รู้เกิดจากความรู้สึกสนุกที่จะเรียนรู้ (Latumahina, 2007) บรรยากาศในการเรียนรู้จึงมีความสำคัญกับความรู้สึกของนักเรียน ครูควรทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศของการแบ่งปันความรู้ ช่วยเหลือกัน ตื่นตัวในการเรียนรู้ และเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เพื่อให้นักเรียนเปิดใจที่จะเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากนี้ ครูควรช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่นักเรียนที่ยังไม่มั่นใจในความสามารถของตน หรือยังไม่มีเป้าหมายในการเรียนรู้ให้มองเห็นคุณค่าในตนเอง และเห็นคุณค่าในการเรียนมากขึ้น ปรึกษาประคองให้นักเรียนกลุ่มนี้สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อเพิ่มความรับรู้ความสามารถในตนเองของนักเรียน

นอกจากนี้ โรงเรียนควรสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้มีส่วนในการพัฒนาความใฝ่รู้ด้วยการวางเป้าหมาย และกำหนดทิศทางการพัฒนานักเรียนในทิศทางเดียวกัน คือ การมุ่งสร้าง “ใจ” ในการเรียนรู้แก่นักเรียน โรงเรียนควรมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อยู่เสมอ และทุกกิจกรรมของโรงเรียนควรสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความท้าทายที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมใฝ่รู้อย่างมั่นคงและยั่งยืนแก่นักเรียน

2. แนวทางการพัฒนาความใฝ่รู้โดยครอบครัว

สำหรับสถาบันครอบครัวเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความใฝ่รู้ให้แก่เยาวชน โดยการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ปกครองต้องมีความสนใจ ใส่ใจสิ่งรอบด้าน มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ การมีแบบอย่างที่ดีจะกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ ช่างสังเกต และสนใจสิ่งรอบตัว (นวลจิตต์ เชาวกิตติพงศ์, 2544) นอกจากนี้ ครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ซึ่งเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของบุคคลที่มีความใฝ่รู้ (Latumahina, 2007) โดยค่อย ๆ ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไปพร้อม ๆ กับการเติบโตตามช่วงวัย ค่อย ๆ สอนทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอ ให้เด็กรู้สึกสนุกกับการอ่าน (มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์, 2537) โดยผู้ปกครองต้องสร้างให้ตนเองเป็นคนรักการอ่าน เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของการอ่าน เด็กก็จะสนใจและรักการอ่านเช่นกัน (เมม พ็อกซ, 2549) เช่น การอ่านนิทานให้ลูกฟังก่อนนอน จัดบรรยากาศในบ้านให้เหมาะกับการอ่านหนังสือ อ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำให้ลูกเห็นจนชินตา และหาหนังสือดี ๆ สมวัยมาให้ลูกเป็นของขวัญในโอกาสสำคัญ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ทุกคนในครอบครัวสามารถทำร่วมกัน นอกจากจะสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว ยังส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการปลูกฝังลักษณะนิสัยใฝ่รู้อย่างสม่ำเสมอ

3. แนวทางการพัฒนาความใฝ่รู้โดยชุมชน

ชุมชน ได้แก่ บุคคลในชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น องค์กรเอกชน และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน) ทรัพยากรในชุมชน และสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของชุมชน รวมไปถึงทิศทางการบริหารประเทศ นโยบายและแผนการจัดการศึกษาชาติล้วนส่งผลต่อการพัฒนาความใฝ่รู้ของนักเรียนทั้งสิ้น แนวทางการพัฒนาความใฝ่รู้แก่นักเรียนของชุมชน สามารถดำเนินการได้โดยการสร้างบรรยากาศ

ในชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เช่นช่วยกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้น่าสนใจอยู่เสมอ สนับสนุนให้มีหนังสือที่ดีในชุมชน เป็นต้น นักเรียนที่แวดล้อมไปด้วยบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ส่งผลต่อ ผู้เรียนอย่างยิ่ง ดังที่ Montalvok & Torres (อ้างถึงใน Zumbunn et al., 2011) กล่าวว่าสังคมของ นักเรียนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และเป้าหมายทางการศึกษาของนักเรียน นอกจากนี้ ในระดับ ประเทศสามารถช่วยพัฒนาความใฝ่รู้ได้จากการเร่งผลักดันให้กรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาใน ทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561) เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติได้จริง และมีการ ติดตามผลการพัฒนาความใฝ่รู้ในระยะยาว

บทสรุป

ความใฝ่รู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ เยาวชนต้องได้รับการ ฝึกฝนให้มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รักที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่โดยไม่ยึดอยู่แค่การเรียนรู้ เพื่อเกรด หรือเรียนเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อมุ่งพัฒนาตนเอง โดยมีครู และครอบครัวเป็นหลักสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดี และช่วยฝึกฝนอบรมให้เยาวชนมีความใฝ่รู้อยู่เสมอ และการพัฒนาความใฝ่รู้ให้แก่เยาวชนจะมีทิศทางที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นหากได้รับการ สนับสนุนจากสังคมในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาความใฝ่รู้จะช่วยสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้ที่แท้จริงให้เกิดขึ้นในสังคมได้ และจะช่วยขยายและต่อยอดความรู้ไปอย่างไม่สิ้นสุด เป็นการ พัฒนาค้นหาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดเรียนรู้อย่างมีความหมายที่แท้จริง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จิตพัฒน์ สงบกาย. (2533). *ผลของการกำกับตนเองต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจิตต์ เขาวงกตพิงค์. (2544). *คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิด. ใน* ทิศนา แคมมณี และคณะ (บ.ก.), *วิทยาการด้านการคิด* (26-71). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ และคณะ. (2554). *การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยสู่สากล: เปรียบเทียบประเทศจีน เวียดนาม ญี่ปุ่น เกาหลี เยอรมนี ฟินแลนด์ และประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรกร เปรมปรี. (2556). *การเปรียบเทียบรูปแบบการทดลองที่มีต่อความใฝ่รู้ของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 5.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์. (2537). *ไขปัญหาการรู้ตัวนิเวศ: แนวทางการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เมม ฟ็อกซ์. *มหัศจรรย์แห่งการอ่าน*. แปลโดย รวิวาร โฉมเฉลา. (2549). กรุงเทพมหานคร: คลินิกสุขภาพ. สมิโกชน์ เอี่ยมสุภาจิต. (2553). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2551/2552: บทบาทการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- หน่วยพัฒนาคณาจารย์ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2524). *สอนอย่างไรให้ใฝ่รู้*. กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.

ภาษาอังกฤษ

- Arnone, M. P. (2003). *Using instructional design strategies to foster curiosity*. Retrieved from <http://www.vtaide.com/png/ERIC/Instructional-Design-n-Curiosity.htm>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bowler, L. (2010). The self-regulation of curiosity and interest during the information search process of adolescent students. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(7), 1332-1344.
- Earl, L., & Katz, S. (2002). *Leading schools in a data rich world*. Retrieved from www.eed.state.ak.us/nclb/.../Focus__On__Leadership.pdf
- Kashdan, R. P., & Fincham, F. D. (2004). Curiosity and exploration: Facilitating positive subjective experiences and personal growth opportunities. *Journal of Personality*, 82(3), 291-305.
- Kashdan, T. (2010). *Discover how cultivating an inquiring mind can help you lead a happier, healthier life*. Retrieved from <http://experiencelife.com/article/the-power-of-curiosity/>
- Kashdan, T. B. et al. (2009). The curiosity and exploration inventory-II: Development, factor structure, and psychometrics. *Journal of Research in Personality*, 43, 987-998.
- Latumahina, D. (2007). *4 Reasons why curiosity is important and how to develop it*. Retrieved from <http://www.lifehack.org/articles/productivity/4-reasons-why-curiosity-is-important-and-how-to-develop-it.html>
- Litman, J. A. (2005). Curiosity and the pleasures of learning: Wanting and liking new information. *Cognition and Emotion*, 19(6), 793-814.
- Litman, J. A. (2012). *Encyclopedia of the sciences of learning*. Retrieved from <http://www.springer.com/us/book/9781441914279>
- Litman, J. A., & Jimerson, T. L. (2004). The measurement of curiosity as a feeling of deprivation. *Journal of Personality Assessment*, 82(2), 147-157.

- Litman, J. A., & Spielberger, C. D. (2003). Measuring epistemic curiosity and its diversive and specific components. *Journal of Personality Assessment*, 80(1), 75-86.
- Maw, W. H., & Maw, E. W. (1966). *Children's curiosity and parental attitudes*. Retrieved from <http://www.fatih.edu.tr/~hugur/inquisitive/childrens%20curiosity%20and%20parental%20attitudes.PDF>
- Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into Practice*, 41(2).
- Zion, M., & Sadeh, I. (2007). Curiosity and open inquiry learning. *Journal of Biological Education*, 40, 162-169.
- Zumbrunn, S., Tadlock, J., & Roberts, E. D. (2001). *Encouraging self-regulated learning in the classroom: A review of the literature*. Retrieved from http://www.self-regulation.ca/download/pdf__documents/Self%20Regulated%20Learning.pdf

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.ศรัณย์พร ยินดีสุข กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. 10330
E-mail: sarunchat@gmail.com